

Erasmus' opleiding en vorming

Erasmus' vader zond hem reeds op jonge leeftijd in Gouda naar school. Als leraar trad op zijn oom Pieter Winckel, de latere onderpastoor van de Sint-Janskerk te Gouda. De stad telde diverse scholen met de parochieschool als de belangrijkste. Oorspronkelijk stond de parochieschool naast de Sint-Janskerk, maar in 1407 werd een nieuw gebouw neergezet op de plaats van het huidige gebouw Arti Legi aan de Markt. In deze school was plaats voor 300 leerlingen. Rond 1450 werd het houten schoolgebouw vervangen door een stenen onderkomen.

Ten tijde van Erasmus' jeugd was Gouda een door muren en wallen omgeven middeleeuwse stad met veel torens en torentjes, bevolkt door zo'n 9.000 inwoners. Stenen gebouwen als het kasteel, stadhuis, gasthuis, Sint-Janskerk, tolhuis, parochieschool en kloosters, temidden van de nog veelal houten stadswoningen, bepaalden het aanzien van Gouda. Wegen, stegen en erven vormden de openbare ruimte. Beeldbepalend was het water in de stad. De Haven en de Gouwe werden druk bevaren. Bij de sluizen en in mindere mate bij de vele bruggen die Gouda telde, was het vaak een drukte van belang. Voor de jonge Erasmus moet dit een boeiende wereld zijn geweest, al heeft hij zich hierover nooit uitgelaten.

De ouders van Erasmus vonden de Goudse school niet goed genoeg voor hun zoons. Vandaar dat zij Erasmus en zijn broer Pieter in 1475 naar de beroemde Lebuïnusschool te

Deventer stuurden. Moeder Margaretha vergezelde hen daarbij. Deventer was als Hanzestad, eerder dan de plaatsen in het westen van Nederland, een centrum van handel en verkeer. De welvaart van de stad was af te lezen aan de fraaie kerken, welvarende kloosters en imposante stadswoningen. Daarnaast was de stad een middelpunt van de Moderne Devotie. Deze beweging legde de nadruk op het lijden van Jezus, waarbij diens mens-zijn centraal stond.

Na een verblijf van twee à drie jaar te Deventer stuurden Erasmus' ouders hem naar de kathedraalschool te Utrecht om daar, vermoedelijk onder leiding van de bekende musicus Jacob Obrecht (1430-1505), een opleiding tot koorknaap te volgen. De

Hans Holbein de jongere, Studies naar de handen van Erasmus, 1523. In Gouda leerde de jonge Erasmus lezen en schrijven.

kathedraal van Utrecht ondersteunde tien koorknapen, die gezamenlijk in een huis woonden. Zij vormden de kern van de kapittelschool, waar zij les kregen in grammatica, logica en muziek. Erasmus' verblijf in Utrecht wierp weinig vruchten af. Hij verbleef er niet langer dan twee jaar. Waarschijnlijk waren zijn leermeesters teleurgesteld over zijn stem, anders zou hij er zeker zijn gebleven. Hij keerde naar Deventer terug.

De Lebuïnusschool genoot een zekere humanistische faam: Alexander Hegius (1433-1498), vriend van Rudolf Agricola (1443-1485), was hoofd van de school. Eénmaal ontmoette Erasmus de beroemde Agricola, die een diepe indruk op hem maakte. Agricola op zijn beurt was onder de indruk van Erasmus' begaafdheid en voorspelde hem een roemvolle toekomst. De dood van Erasmus' moeder in 1484 door de pest maakte een plotseling einde aan het verblijf van Erasmus en zijn broer Pieter in Deventer. De vader liet zijn beide zoons naar Gouda terugkomen, maar stierf zelf kort daarna. Erasmus en zijn broer bleven achter onder de hoede van drie voogden, onder wie hun oom en voormalige schoolmeester Pieter Winckel. De voogden stuurden beide jongens in 1485 naar 's-Hertogenbosch waar zij tot 1487 in het Fraterhuis van de Broeders des Gemenen Levens verbleven. Aan dit Fraterhuis was een school verbonden waar op strenge en hardhandige manier onderwijs werd gegeven, volgens Erasmus gespeend van elke humanistische belangstelling. Eén van de meesters, Rombold, trachtte de jonge Erasmus tevergeefs over te halen zich bij de Broeders des Gemenen Levens aan te sluiten. Na het uitbreken van een pestepidemie aldaar keerden de broers terug naar Gouda. (*Nico Habermehl*)